

ОЗАЛ-ОНДАК БОЛДУРБАС

Транспортка озал-ондактың болгаш корум-чүрүмүң байдалын айтырларыңча хуоркүсүм чогуу кичиргегейи угуларын турар.

КАИ ажилдакчыларда улут дузун хуорайның улутур бугуруле черлеринде тургустунган тускайыктык дружиналар чедирпелген. Бо чыны ол дружиналардың ажилы багыт эвес дегенде. Оларнын составы сая-даа, шынар-даа талазы-биле акжыен.

СЭКП хуоркумуң бюрозунун болгаш хуоркүсүмнүң хурадаларына КАИ-ни ажилың, транспорт организациаларында оружа озал-ондак болдурбас талазы-биле ажилды кыялар тургустунган болгаш тускайыктык дружиналар ажилын удурут талазы-биле хуорай штатинин ажилын дугайында айтырлары доктаамал чугаалажыкелген.

Хуорайда КАИ-ниң доктаамал ийи постуу ажилда турар. Транспортка корум-чүрүмүң хайтаараары-биле КАИ-ниң болгаш хай-янтиниң болуктери кезезинде оруктарже үнүртүлгөр.

Тодаргай фактылар бугуаар аларга, КАИ ажилдакчылары 160 сатмдык бижики транспорт бугурулелеринде чоруткан, 480 кнотифильм көргүзүп организастаан, 128 лекция болгаш боседларын эрттерген, радиога 12, телевиденге 24 катан даамдыкталар киргизген. Оружа транспорт айымын болдурбас талазы-биле ажилды хуорайнын чамдык бугурулелерине тургустунган, болуп эрткен көрүдеселерин болгаш транспорттуң техниктеги хынаалазын дүңдүлдүлдүр дугайында айтырларың ая сабында чугаалажыкелген.

1979 чылдың эрткен айларында комиссия эвеш эвес организастык ажилдарын эрттерилген. Чижээ, эвеш, февральда тускайыктык дружиналарнын командирлерин болгаш өн ийкейлик дружинактерин сүлдүн эрттерген. Анаа дружиналарнын 1978 чылда ажилы түнөшкөн, эки ажилды болгаш дружиниктерге хуондулак бижикини тыпып, эрткен баранар-биле шайлан болгаш 1979 чылда хуондулгалар чугаалажыкелген. Слет тыңгеле, оң киржикчилериниң күжү-биле реидия организастаан.

Бугуруле черлериниң удуруткучуларында тургустунган тускайыктык дружиналарнын хуорай штатин тургустунган. Ол апрель, май айларда транспорт бугурулелериниң кичи хурадаларын, шимчээшкенин айылда чок чорунуң хуонин эрттерип, аларда бар дружиналарнын составын чартып, чүрүм хажыдыкчылары-биле профилдактык ажилды корутканын.

Дугаары 15 болгаш 4 школарын үстүкү класстарынын өөреничилеринде тургустунган шимчээшкенин анык инспекторларын 30 кичи составтык болгаш организастаан. Олар КАИ ажилдакчылары-биле кады велелер сабында бир хүн дежурныйлашыкчы чүпү, чадаг улустуң кудумчуга шимчээшкенин хайтаар турарлар. Бо ажилды КАИ-ниң агитация болгаш пропаганда талазы-биле улут инспектору В. Кыяна багай эвеш удурут турар.

Чыл эгезинде тура «Трактор», «Кичээнгей бол, чолаачы», «Дүрген» деп операциялар эрттерген болгаш оларнын түнөөдери үндүрүп, комиссия хурадаларында чугаалажыкелген. Амгы үеде хуорайда «Кичээнгей-уруттар» деп операция чоруп турар.

ШЫН

Партия, чазак ажилчы чонларын сазык хандыргаларын улам экижер дээш хүн бүрү доктаамал сазык салып, аял хамарыштыр доктаа, шиптарларын үндүрүп турар. Ону амдыралга боттаандары саздык ажилдакчыларын саздык сорудагы. Бичангаш олар саздык хандыргаларын ажилчыны, шынар болгаш культураларын беда дээш социалисттик чарык киржиң, кызык ажилдакчылар.

Республиканың саздык коллективтеринде баран саарыгазын ай, квартал планнарын ажил чүрүсүндү, чоңуна аяк сепкилдиг, таланттык баран болуп, ажил-херээ дээш сазык чарып, чогадыкчы, чарыкчы аяк-биле ажилдак чоруп анык-даа, хоочун-даа сазык-жар хай. Бичангаш чоргалар, оларын хуондулгалар, кижилер өөрү чеггериниң саздык-сепкилин хандыргалар оларга илеретп чорутулар.

Бичангаш дээш ажилдакчыларга эр-хандыргалар чок, саздык

БОМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

КНО: хары салгалыг шиитпирлерни хүлээп алыр

Сентябрь 18-те Нью-Йоркта Ист-Ривер төмүн эринде бедик бакының хурадаларында чынык докталаар долур олурупкан. Чанчыл бугуаар бо айның үшкү вторининде КНО-нун Кол Ассамблеязының элчегей ХХIV сессияны ажилдап агайган. Анаа киржиниң биле Нью-Йоркта 150 ажил чуртарын талалакчылар чегикелген келген. Совет делегацияны СЭКП ТК-нын Политбюро кезигүүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министры А. А. Громыко баштаан.

Амгы сессияның хүн чүрүмүндө 125 айтырлар кирген. Оларнын арасында кол черни тайбыны болгаш делегацияны ажил чок чорунуң бижылаары-биле, чарыктын шыны ханылаары-биле, чепсегенишкени дүжүрениң айтырларының бүдүн комплексин шиптирлар-биле холбаткан айтырлар элзеген.

Амгы үениң өл эң-не чүтүл айтырларының хай кезин Совет Эвелеиниң болгаш социалисттик өске-даа чуртарын салды-биле Бүгү-делегей шуугаларында чугаалажыкелген. Оларнын элчегей саядалары КНО-нун, тайбыны инкештирп бүтү кичи төрөтениниң талазындай калбак деткичени алган.

Бүгү-интининиң болуп турары-биле аларга, күнүлөрүң дөң чепсегени эдере бугурулел болгаш чепсегит күштерин эсүрениң соксаларын чепсегениң чугаалажыкелген болгаш системаларын тургузыр болдурбаслар, адролу чепсегити шенелдерин долур-биле хуоруун чедип алырыны, өнүкүшүң чегиттиң корум-чүрүмүң бижылаарың чеге утулган совет саядаларын херек кырына боттаандарың чорутуп болур.

Тайбың дээш болгаш терморолурут дайынны ажилың чарылаары дээш демисеге улут челишини кылдыр КНО-нун ботуектеринде эл А. П. Брежневтиң АКШ-тын президентиниң биле Дж. Картер-биле Венага болгаш журажыкчынының түнөөдериң санап турар. Оң түнөөндө ракетадолурут чепсегитиниң курдаларын эсүрениң соксаларыңа чар аргаларын берип турар СБК-2 дугайында керээг ат салган.

Сессиянын киржикчилери делегате дүжүрүлүг чорукту одаларын, чунуң-даа мурунда Чоокку Чен чүте одагы чок кылырыны улут кичээргейи салган. КНО-нун кезигүнеринин хай кезин Кэмп-Дэвидтиң дугурулгаларын хүлээп албаан. Палестинаның араб улутуңул чок эргелерин

КУР-НУҢ ЧАЗАК ДЕЛЕГАЦИЯЗЫ МОСКВАДА КЕЛГЕН

Совет-кидат чугаалажыкчының эрттерген дугайында Совет Эвелеиниң чазакың болгаш Кыдат Улус Республиканы чазакың арасында дүжүрүлүгү дүштүр КУР-нун чазак делегациязы КУР-нун даштыкы херектер министриниң орадакчыны Ван

Хандырылганар кандыгы?

аилкыларга ээлдек эвеш, оларнын негелдени тооп көрбө саздыкчылар бистик арасында бар. Бичангаш саздык аилкы кижилерге кичээнгей салба; төлөп чок ажилчыны саздыкчыларга хому-даан сепкилин редакцияга чагааларында бижиң турар.

Ук чагаларын чамдыктарын допчулаларын алаан-да киридик. Чижээ, Кыдат хуорайнын Магистралына кудумчуунуң чурттакчызы К. Юнунуң чагазында бижиң турар: «Бо чазын июльда 23-те, понедельникте, Кындан боттар аксинда эвеш-чем магистралыны дүзүп каан чег, тооруң, огуруң дээш аяк-чем саздык турган. Улус-лай арбын, 20 ажил күнү боонт элчегте

хуондул чорунуң болгаш бугу ажелеттерген араб девискерлерден израил шериглерин үндүрениң үндөининге Чоокку Чен чук айтырын бугу талазыг шиитпирлери ол девискерге быгыт тайбың чүгөл тургузуп болур деп, олар санаан.

Сессияның хүн чүрүмү Африка динтиң муруну чүгүлдө расисти-полицейши дардалдык байдалдарында чурттап турар хай миллион африканың салым-чолунга делегей нителжилешиниң ханы сагыш чован турарын, Барыны чүтү-деткичези-биле Родесияга болгаш Намибияга Преториянын база Солсбериниң бугу-чүрүмүнеринин боттарынын арга-чаргызын хевээр артырап, Муруну Африка Республикага апартеидтиң кичиге удурулгалар бугу-чүрүмүң камгалаар дөң ордакчылыкчыныңа оң киленишкенин илереткен.

Адактын сөөлүң, экономиктиң айтырларың болуу чугула ужу-дузалык бооп турар. Экономиктиң харылаарын чөгүтү, дөң эргелиг үндөинге тургузар дээш кезигү орап чуртарын демисегин Совет Эвелеиң деткиң, саздык кылгай көр кызыгаралашкыларын чок кылыры дээш, монополияларын үштүк ажил-чорудулааның багай түнөөдериң чарылаары дээш демисегити турар.

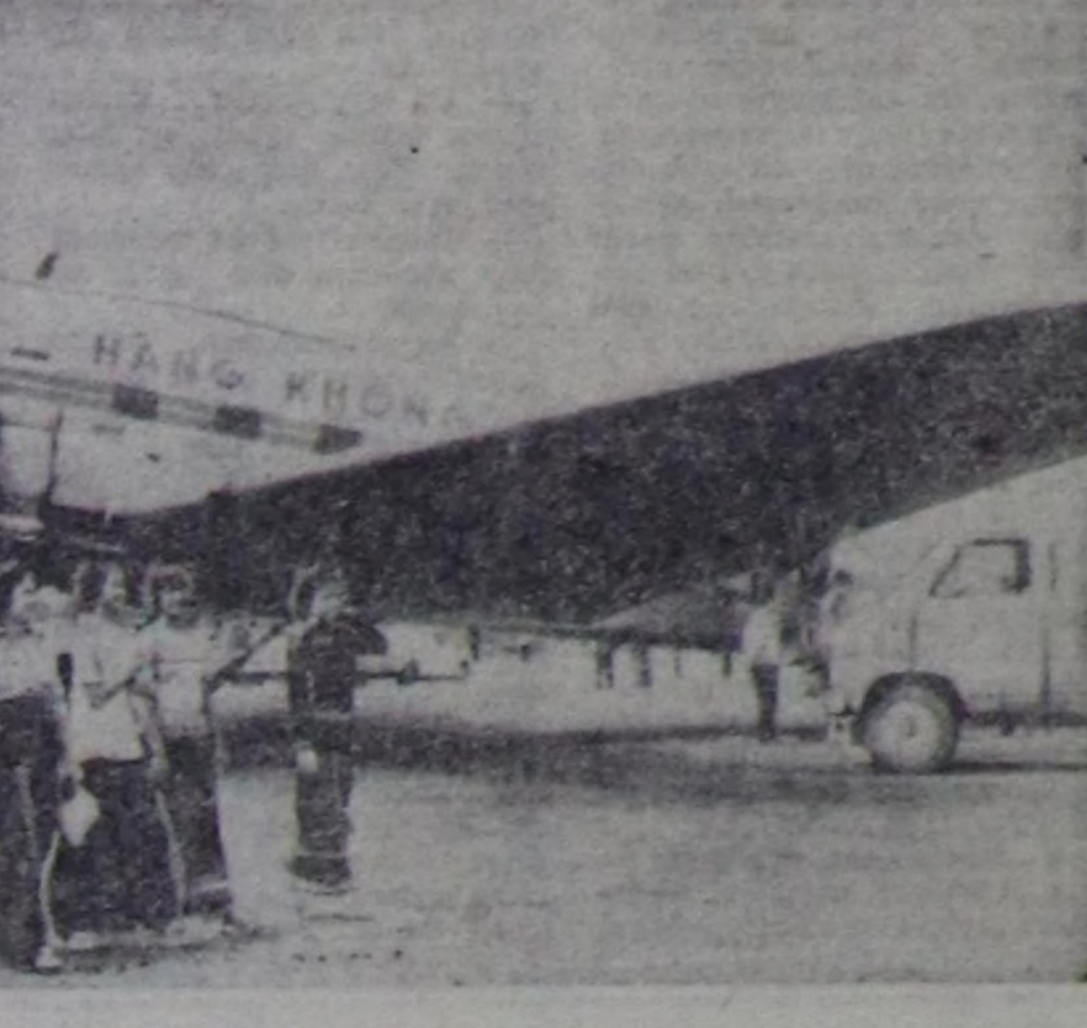
Амгы сессия делегей амдыралыңа улут эки болушуп болур, тайбыны бижылаарында база делегей байдаларың ажилың чугула салымчыны кирер дээрине делегацияны улустары илереп турар.

Нью-Йорк. (СЭТА). КНО-нун Кол Ассамблеязының 34-кү сессияны ажилың организастык чадасың дооскан. Кол комитетини хурады болуп, хүн чүрүмүңа 125 чүтүл байыларын Ассамблеяга сүмөлзөгөн.

Бөо-чепсегити эдере бугурулел шенелери-биле холбаарың эң чугула айтырларың Бириг комитете (Политиктиң айтырлар болгаш айыл чок чорук айтырларының талазы-биле комитете) чугаалажыкелген сандалаан. Чепсегенишкени дүжүрениң айтырларың дугайың делегей нителжилешинге үр-түңдө чугаалажыкелген эвеш болган совет электи сандалар ол комитетин хүн чүрүмүңа кирген. Массалың ууткаашкыны бөо-чепсегитиң чар хевирлерин болгаш кыдыг чепсегитиң чар системаларын ажилдап кылырын база бугурурн хоруур дуга

Г. ШИШИН,
В. ВАСИЛЕЦ,
Е. МЕНКЕС.

СОЦИАЛИЗМИҢ АКЫ-ДУҢМА ЧУРТТАРЫНДА

БСР, Республиканың чурттанчы чоңунга таарымчалыг байдалды тургустунган авиашугумнарның саны чуртта чыл колгон

КЭМП-ДЭВИДИҢ БАКТҮҢНЕЛДЕРИ

Эрткен неделада Египет биле Израильдин арасында Кэмп-Дэвид дугурулгаларында ат салганында бээр бир чыл болган. Ол дугурулгалар оларын арасында чарган «тайбын» керезиниң үндөини болган. АКШ-тын ийкейлик киржигичи-биле Кэмп-Дэвидке чарган дугурулгалар Чоокку Чен чүккө чөгүтү болгаш быгыт тайбыны тургузыр чокулатпаан, а Вашингтонун шериг-стратегти болгаш нефть талазы-биле эрге-ажык-тарын хандылар, а ол шыкка Иордан хемин барын арин база Газаның секторуң Израильдин эжелерин менчегей сорудагы болганын эрткен үе тодаргай-биле бадыткаан.

Кэмп-Дэвид Чоокку Чен чүтүң улустарыңа «тегүлүтүлүтү өргилдеп чүтү» болу бербейи ам бүгү кичилерге илген. Ол дугурулгаларның чачык талазы болгаш арабтарга улут шиптилик тодаргай. Оларнын берген чүдүлери болза, Египеттин тускай догустунаа чорунга когарал чедип турар Баирин талазында хай санын дорамчыладык дүжүп берилкинериң орнунга Синайын кургүт эзелениң хуоруларын чамдыктын Египетте дедир эгидин берген болур. Синайын аркан келектерин, өң шипинде нефть-биле байлак черлерин дедир эгидин бээр ам-даа биядык болган Египеттиң мон соңгаарты «арам чөд» чорунуң чар хамарыштыр.

Бир эвеш Египет биле Израильдин арасында харылааларда чамдык өскериякчилик болган-даа болза, АКШ-тын төлөөлүкчилерин киржигели-биле ийи чурттуң кайыбирээниң эдере-биле бооп турар «Палестинаның автономия» деп азаар чүгөл хамарыштыр чугаалажыкелген чарык дугайында кыдыг түнөөлү чугаалап болбас. Ол чугаалажыкчыларын кол сорудагы чүд дээр, ук чугаалажыкчыларын тускай чөм кылдыр ажилдап турган, дүжүп берилчиги утулган чөдө эске араб чурттарың тө-дөөлүкчилерин, палестинерин боттарың кирерин орадалжык болур. Оон-биле кады оларга шериг болгаш пехоталоттуг ийишкенин чорудуп турар. Ол дугайың Тель-Авивтин Муруну Ливанда өскүлүп үндүрген чарлаван дайын херечилеп турар. Ол-да үеде Удурулгаларының Палестин шимчээшкениң дайыкчыларын кырп калпартыга база мынап турар. Ол чугаалажыкчыларга киржиринде араб чурттарың «Шуут-ла отталаны болза, ук чугаалажыкчылар араб черлерин Израильдин эжелерин менчегейдеринде эске чүтү-лаа бербес дээрин ол чурттарың бийли турарың дугайың херечилзеген.

Даштыкы херектер болгаш камгалал министрлериниң дегенелди чөгөткө чар Вашингтонга добузуган агит-араб-лай-америк журажыкчыны Кэмп-Дэвид дугурулгаларын чар арабтарга улут утулган чөдө катан бадыткаан. (СЭТА).

ГДР-ниң депшилтеги амыктары (Чурукта) бөо чепсегити эдере бугурурнине улут чынаалдарга тайбың дээш, дайынның хулавындан хөгүтү аммырал дээш иришип турар.

СЭТА-ның фотехрониказы.

ЭРИК КЫРЫНГА

Чечен чугаа

Суурну ортузунда удуз ак бажымда хай үзүс үтөш, кудумчуларге өрүкүзү таран чапы турган.

Час ча аскан. Күстү дүңк салгым сарыналган, сооксууларга агаарды чыгыртканым ажызымдар чагай чыды билдир-билдирбеле биле чытталып турган.

Суурну муруу таланыч кара сүтүн эринде, арыг мөңгү конгулуур дег катып дымчалган. Ол кыс кичини катыканын ичин аны, эртин бар чоран кичинде кулаанга тааланыч биле дымчалган. Ол кыс турдушкы. Дымчаларга шимээ-лаа чок. «Сагым ол чүбө», деп чүбү дакыларым ол чүбө, деп болаш, шимээ арай дуурексеп, дүргөн-дүргөн кылашпаган. Асерет-не кыс кичини чугааланыч, кылашпаган чоран дымчаланыч, оон мырдай думдуу ыштар эрэмизди дымчалган.

Сэн чедип келирини, менен өскө кым-лаа ыштар маанайа боор — деп, кыс чугаалап, Димчаланыч чүрө чымырт дээ. Долмууны уу чымчак хөмө чүтү ташып каан. Оон түрө шалканыч, хөрөөлөп ушта халды бер чымыр келе-лаа, лян буау ол түрө чымырлаа ыша берген чүбө дег улушмаган.

— Мен ээрге, жүртүм сеп дүргөн-не чепсеме, өөрө-ляте дүргөн-не доостур болза

дээш четтикпейм чордум. Сэн чагаларды менен оожурган, эртемдиги берелери ажызы алыртыга дузалап чорду ышкылай — деп, өр кичи чугаалап. Димчаланыч ун анын дозуп ап, кым ирти бо дээш, тамны-ла чедди. Оң чөпө димчаланыч тамнызын үн болган.

— Чедип келиринге, сеткил чүрөөм чырып, хэрээм хозап келди, эргимин.

— Муддуулу чордуң бе?

— Муддуулу, мунгарал-лаа чордум, сен азда кайын бү-дүрээр сен.

— Ол чүбү ичиде кичини тыпты берген чөпө, чугаалап көрөм, бир эвес онла тажыг эвес чүбө болза.

— Соонда тамгы чугаалап бээр мен—деп, кыс арай чө-рүлөнгөн.

— Ам чугааладан, соонда дымчалар хонум чорду, болур болбас чүбөгө чеже сеткил ойдуктүр кичи мен.

Элээн үр кым-лаа чүбө ыш-таван. Бизар арыг иштинде шалкы хемин даажы шал-канын чыккан. Ол чарыкта кара турганда үгү-лаа эдер. Датла орутпа кичи-лаа ыр-лары айналган.

— Кырым сынар, Дилжече ке инакшыр туржук, агаа чоокшулар бээни хонум чок. Шыны херек, багай эс-кыж, хонү көрүп билген он-сагай чадыг кичилеринг би-рээи. Бичалла-даа лян чан-

ыг кажар кичи чордан. Димчаланыч оорганым дур-гаар соок салаалар-биле ыш-балкан ышкыш, соолаш-ла дээш. Сактырга алаанда чө-рөйүп кирип-лаа чыккан ыш-калар парган.

— Бир катан ажыл соонла чанып келиримге—деп, урут ам-на оожум үн-биле чугаалап эгелээ—Бистинде тамнызын кичи келген олур. Ол мези согуу мен Ханды-биле стопла кады шайлаан хөрөжип олур-ган. Келген кичини бдуу кар-рак уштай көөрүмгө, ак ш-райлыг, чалгыпкан кара ба-штыг, артында оозу кылан-айын турар, дөртөн хөрөжип чоруур хире кичи болду. Ол Хандыже удуз көрүп алган хирезинде-ле инда-хаа мөчө көрүп, бажымдан буумга че-дер шийчелээн олур. Оон че-де дег кичи кайтаргына, и-ла-дамыда эрчөкчүмү, хорала-рым-лаа аажок. Оон эрчөк-сүмүш, өскө өрөздө кире бер-дим. Шаа ажиттыган эки-те-лн ич кичини чугазы дымчалы турган.

— Кады өрөни чораныч-ымс өөрүстөн, силерден өс-

ке кынар кайда-кайда чүбө ажылап чоруурларын? — Хөй кезин көздө мал-чынар. Чамдык эштерге та-варышкылар-дыр мен. Кы-зыл-оод, Сержиңмаз, Ханды-ваз башкылар, а Доржу, Дол-гармаз эмчилер. Демир-Хай мээ-биле Москва институт доозуп алган—деп, ол чор-гаар харылдады.

— Кадыйнар чүбү кажы? — деп, Ханды улам сикиткен.

— Эртен чыныч чок эпар-ган—деп хөмө чок харылдады. Думдуула көрүчүктө Ханды-нын ары көзүлгөн. Оон ш-райында хүлүмүрүг көзүлдү. Ол өскө кичиже мичар бир-ле дугаар хүлүмүрүгүнгө мээ-сеткил ала-тайгаар-ла карагылаш кыды. Келген кичи чоруй барган соонда Хандыныч ындазында омак-сергээ иле болду. Алам чок апарганын соонда оон ыдыг чанып турганын бир-ле дугаар көрдүм. Ханды ам-лаа анык, оон чарам хөвөр, ба-жыны дугу дозулу-ла кара, лян кара ома чымчак көрү-ш-тү-лө болгай.

Теректя бүрдүлө салгы-

Эмелте чөриге элээн үр болдум. Бичан Ханды каш-даа катан чоран, хэрээм ку-руг келбес. Эмелтеден кан ка-дык бооп үндүм. Хайлыг база-ла чанар чүбө тымыбас апар-ган. Ол-бо дилегинин манайа чорумда бир машина эртин чыккан тура дүшту. База-ла Димчак болду. Аалымга че-дерип каан. Чедип хэрээмге, кижэ өөрүм кыстар чыгып келген. Олар боттарынып ажыл-амыралыч чугаалап, илангыл боттехник Дилжече-тин ажыл-амырым узуртур билинини маптай, оон кичи-лерге элтиг элээни мактап-лар. Шынал-лаа бодунуу хө-рээ билер кичи чоран. Уругу-ну удуз деп, бичини бичи деп билер, ичиде кичилер бисте ховар болгай. Удузурт ажылга чамдык кижилер өскө кечин кеткитиптер болгай. Кыстар дык-ла үр олургу-лаш, дүө апарганда чана бердик. Ханды-биле ийилээ артымыс. Ол элээн үр мыт чок, боланып олурган, чуга-лай-дыр: «Зоотехник Дилже-к дээрге, бичезинде-не ак сеткилди оол чоран чүбө. Ам улуг эртемниг кичи бол-ган-дыр. Чон шүптү оун мак-таар—дээш, менче дилым эвэ-из-биле көргөн, оон база ча-гала чугаалай-дыр: «Мен сэн төрөн ич чок апарганда, си-лериниң тамгы-ла сел деп турган, он соотумда келди. Бичаарда ачап хөкүй менден

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

10.00 — «Уч». Информасты программа. 10.40 — Эртенги гимнастика. 11.05 — Мультифильмер программасы: «Ак бодалан», «Машиналар дуга-йында тоолар», 11.35 — Д. Шостакович — «Думучу». Мо-сквалык камера музыкалыг театрынн ишпа. 13.45 — Ме-дээлер. 13.50—16.00 — Чалбар. 16.00 — Медээлер. 16.20— «Сэн күш-ажымы, сэн бе-дини». Кинопрограмма: «Чар-аш ажы», «Улука белкеге берген чырык», «Бола». 17.25 — Төрөн бойбус.

КЫЗЫЛДАН 17.45 — «Отчугаш». Дамч-елтиг. 18.15 — «Алексей Иса-евтиг кичээлери». Телефильм. 18.30—18.55 — Телемедээлер. 18.55 — Чарлаалар.

МОСКВАДАН 19.00 — Болгарияга соци-а-листиг революциянын 35 чылыга турсаккалан Болга-рия Улус Республиканын бот-таныгы уран чулуунун фести-вали. 19.45 — «Пронаг-дистер». Телеочерк. 20.00 — «Чурук бурзуна — хүн». 20.15 — Бөтүн делегейде. 20.30 — «Эртемниң чедикчиликтери». 21.00 — И. Витязенко — «Кийгирыг». Телеши. 22.30 — «Уч». Информасты програм-ма. 23.05 — «Документалыг экири». 00.00—00.15 — Бөтүн делегейде.

ИПИГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН 17.45 — «Спорт» класс. 18.30 — «Бам-ым тууду турар бис».

КЫЗЫЛДАН 19.00 — «Эш Арсенки». Уран-чөпө телефильм. 20.20—Тыянык хүрүнениң «Самы» ансамблиниг концерти. 21.00—21.40 — «Горизонт». Киножур-нал.

Кызылдың агаар станицанын амдылгыч турары бау-гаар аларга, бөтүн респу-блика болган Кызылга бүргеп, адыр, чамдык хөрөргө дими-рларын чедип Хаттын дүргени секундада 7-12, хүнүч ийги чартында 20 метр чедер күш-терин. Агаарныг температур-ы республикага 14—19, чам-дык районларга 7—12, Кызы-лга 16—18 градус чыккан.

Редантор В. С. ШАРВАНИ.

СЕНТЯБРЬ 25-ТЕ «НАБЫРАЛ»: «Хилеи се-ле» 9.30, 11.30, 13.30, 16.40, 18.40, 20.40. «Салгалчылар» 15.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Муруну чүк-тен талчак». 15.00, 20.30. «Калла» 16.50, 18.40 шактарда. «Плюсер»: «Антан Вру-гельдин чаа ужураалары» 9.15, 10.50, 12.25, 14.00, 15.35, «Бе-ке чүркү» 17.10, 19.00, 20.50 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Роялдан ит чоруп орган» 15.00, «Хөлөгелер даа дүште ичиде бээр»: (3-4 кү-сериязы) 16.50, 20.30 шактарда.

СПОРТ · СПОРТ · СПОРТ

Шыдыраа

КЕДИЗИНДЕ ОЛ-ЛА БООР

Соогу үдө шыдыраалар ордузда. 1984 чылда деле-гей чемпиону ат дээш ойнаар кордакчыларың бэрээн баку чурттуг анык шыдыраачы Гарри Каспаров-ла болур боор деп чугаалар олур турар. Оон хары ам 16, ол ортумак школа-нын онту класынын өөрөнкө-чү.

Каспаров эртен чылын СССР чемпионатын элдиз чадазынын киржикчилери-биле ойнаар эрге чедип алгаш, сес гроосмейстер болган бир делегей мастери ашкыш, тос-ку чери элээн. Бичаарда гроосмейстер Кудзын, По-дугавский, Бельский оларны тукан. Бо чылдын чазымыла Юргалинча болган делегей маргылааныңа 14 гроосмей-стерлери (оларны аразында делегей чемпиону чоран Тар-ран Петросьян) база ат чок турган. Шыдыраачы боту-делегей федерациянын (ФИДЕ) доктааткай гроосмей-стер ат алыр балд-норманы Каспаров аракта ажыр күүсет-кен.

Гарри эң-не баштай, 12 хар-лында-ла СССР-ниң элээди, 17-18 харлыг оолдар ойнаар чемпионатында удуз үнгөн, шыдырач специалисттериниң кир-чезинге кирген. А келер чы-лда база-ла ичиде маргыла-дага чемпион болган. 1934 чылда бээр юрортууну кел-ген бо маргылдага кым-лаа аңа ич катан тилкелде чедип албан.

Каспаров Бакуга инженер-радиотехниктер өг-булезинге төрүттүнгөн. Шыдыраачы улуг орунуче оон базымы хөр-терген болган.

Мурундалы-ла ышкыш Демисельбаг бар аргалары до-

Бир-ле катан ала-нези шыды-раа болгаланын үр үдө тып чыдап каан турда, Гарри ону тукан. Дараазында оун Баку-дун Пионерлер ордузунуң шы-дыраа бөлтүмүгө алпарып каанар.

Каспаров он харлында Ми-хил Ботвинниктин шыдыраа школынын өөрөн чалгал-ны алган. Гроосмейстерлер Анатолий Карпов, Юрий Балашов, Юрий Разуваев суугар элдиз чораш, ол школым эртен болгай. «Труд» спорт нити-лининин чанында тургускан ол школа элдизлдер маргылаа-ныңа чедикчиликниг киршике уруулары дымчалгалар үе-зинде чым өөрелип турар. Аңа алдар-сугарлыг гроос-мейстер уруулар-биле элээн каш практиктик кичээлдер эр-тиргеш, дараазында чөртк чылда ооналаның берип каар болган оон күссөлдени ки-чезинге кайтарган турар.

Он үш харлында Каспаров Ботвинниктин карак салбас хайгаралы-биле чөргөшпөтүр база ич тренерлер — Баку-нун мастери Александр Ша-карун биле СССР-ниң элдиз шыдыраачыларын шилкек комманданын тренери Алек-сандр Никитиниң удуртулга-зын гроосмейстерлер белек-нир долу программаны өөрөнп эгелээ. Оон бээр үш чыл эр-тен. Бөгүн Каспаров шыдыра-ачылар ортузунга көскү ойнак-чы болган. Чоокта Бакуга оон-биле ужурашкан, чугаалаш-ты:

— Хаймынашкынын ат-су-рагыл удурланыш саялдаан болза, ам каанар көрүп турар сен?

— Мурундалы-ла ышкыш Демисельбаг бар аргалары до-

«СОҢУ ЧҮКТҮН АЯЛГАЛАРЫ»

Моон мурунда чылдарда Якут АССР-ге филармония турган. Бо чамдык январь-торда эзелет, курганка «Соңу чүктүн аялгалары» деп Совет Эмиллинде эң-не амжык филармония ор-ганизациянын тургустун-ган. Эң филармонияда «Чолбон» ыры-хөгжүмүг аңсамай тургустунга-ла база үр болган. «Чолбон» биле республикада айдан келген ыры-хөгжүмүг аң-самбай Кара-Хаак, Чөрби-нин амжы-шчилеринге баш-тагам концертти баралган. «Чолбон» Тывага ок-тябрь ортакта чедир боду-мун сооку программазы эстрада концертни көргүсү-н. Эстрада концерти ич кел-ген тургустунган. «Чол-бонда» талантыңың 16 анык артистер бар. Оларга Якутский комсомола шат-канынын лауреады, акт-истерин болган эстрада артисттерин күсөдүкчиз Мария Колесова, совет ком-позиторларын күсөдүкчиз Юрий Патеевич, эстрада ырчы-лары Владимир Заболот-ский биле Евдокия Ларионо-ва, таңым жонгажының база министрлорду шим-чезинки артисти Сергей Рас-товец, таңым эскерткеме чыныгы болган министрлорду хөрөргөсүткүч артистери Нел-ла Кваткина биле Леонид Андрианов, каттырычы чүдүлөр чүсөөлөр, башка-чыгыш артисти Леонид Фе-доров хамааржыр.

«Чолбондо» хөгжүм удур-тукчуу — Олег Иванов. Анык филармониянын ар-тистери тыва авторларын ырларын база өөрөнч ал-гаш, күсөдүлөр. Бо хүн-нөрдө «Чолбон» Эрзин районун амжы-шчилерин-ге бодунун онучи барал-каны-биле аттанган.

ААЛЧЫЛАРЫВЫС

«Мосфильм» кино ар-тистери, РСФСР-ниң алдар-лык артисти Владимир Ле-оньевич Гуляев, Леонид Федорович Погоделов бол-гаш үр режиссеру Алла Кисилева олар Тывада айдан келген. Олар респу-блика топографизмичи класына келп, оон амжы-шчилери-биле чогаалыга жууражылааныга кирши-кенер. Артист Л. В. Гу-ляев «баречная кудумчу-лунда час», «Силерин-биле бир-ле чере оушкан бис», «Уелде эртинге шыжсаан сол» деп сүрээмге кинока-медияларда ойнаан үзү-дү ролдарын көрөүспү-шкөөм, чугаалаан. Григорий Митинкотун каттырычы чогаалдарында «Кичээлде салганым дээш бурудат-пай көрүңер», «Эки дыш-танылса, Аркадий Хайттың «Ах, эртем» деп амдырал-да көскү четтеетери көр-үскөн фильмдарын Л. Ф. Погоделов номчуп күүсет-кен.

Ук артистер ам Бурят АССР-же бистин филармо-ниянын өмүзөзиден ала-дал чорупканар. Ол респу-бликаны кеззи база катан Тывага оон көрөүсүп келир-лер.

Бистиң календарывыс

ЧОН ОНУ УТПААН

Шулүчү, шиң чогаалчымыз, режиссер, артист, композитор, журналист, башкы, хей-ничи ажыдагыч. Ол бүгүнү боду-да каттырычар кичи—Хамза Аким-а-де Пизия-дир. Оон төрүттүнгөн хүнүндө бээр 90 чыл болганын бо чыны чүлө онд төрүттүнгөн чуртууда — Уабекистан эвес, харын бүгү Совет Эмиллинде байр-лаалы-биле демделеп турар.

Хамза убек улустун социалистик кул-тураланың эң атезине турганаарын би-рээи. Бөгүн оун бис убек совет литер-атураның үндөзүлүкчү, убек совет театр-нун тургузучу деп турар бис.

Хамзаның чогаалдары СССР-ниң бүтү улустарынын дылдарында үнгүлөн, ан-гли, француз, испан, араб, хинди, уруу болган перид дылдарда очулуртунган. Оон шилери Уабекистанниң Туркмени-яны, Таджикистанниң театрларынын ши-наларында көрүчүлериңиң соугурамыга баран бооп, Болгария, Польша, Моол-да үнүп турар. Хамзаның ат-алдары шүт-тоодукчу апарган: оон чымыкылыг өр-көжери улустун ырларында кирген, по-гаалчлар оон дугаында номлары биж-гөөн. Уабек ССР-ниң уран чүүл болган литература талазы-биле эң дөңө чогаал-дар дээш тысыр дээш күрүне шанылы Хамзаны адын аилеп турар.

Хамза улус-чонун ичиде бектик хүлө-дөрүчүлүнүн чөнүң хосталгазы дээш ба-раалгакан бүгү чурталгазы-биле чаалап алган. Чөвн чүктүн кайгамчык ол кулчу-рга ажылдакчынын революцияке оруу чыгаар болган амдыралдан укталган. Револючу үездерге ол шиң дээш, чөптү чорук дээш демеежин чораш, өлгөн. Эге школары Чооскап, хура-хинг өөрелде че-ринге — медресе өөрөнп турган. Оон соон-да ол литератураны, уран чүүдү, филосо-фияны, орус болган чөвн чук дылларын боду ханы өөренип чедип алган. Оон угаан-бодал сайыралында орус культу-ра оңагай ужур-дузалыг болган.

Октябрьнын социалистик Улуг револю-циянын тилкелеринге чедир ол анык чогаалчы интилелди бүгү кижилерге чөптү, аас-кежикти бээр кылдыр тургузурга кол чүүл ырышкышкан, эртем-билиг деп санап чораш. Эртем-билиг дарлаады, мөл-чүгүдөди узуткаар деп оон идегели бүтпес дээринең ол боду-ла бузурөөн. Хамзаның үймөчүн, револючу үездери шаккын хөгжүп келген. Оон чогаалдарында фео-далдыг, даракчы тургузуга, эрге-чагырга тутканынын аажылашкынырынга, эрги бүдүүлүк чанчыларга, убек хөрөжөп-

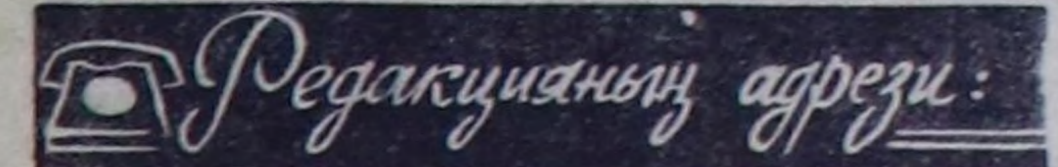
Республиканың хөгжүм-шии театры

ОКТЯБРЬНЫҢ РЕПЕРТУАРЫ

5, 11.	В. Кок-оол	«Х А Й Ы Р А А Н Б О Т».
6, 26.	К. Мирошниченко	«Т А М Ы К Ы Р Ы Н Г А Ш И И Т П И Р».
7, 24.	Е. Пермяк (хүндүс).	«М Э Н Г У Н Д У Ю Г».
7.	Н. Воронев	«И С Т Е Л Г Е».
12, 19.	А. Давриджас	«Ө Ж Э Э Н Н И Ц Р Ö Ц Ю».
13.	К. Салык-оол	«Ы Г Л А А Р Т У Р У Г».
14.	Д. Фовзвин (хүндүс).	«Т А К Т А Г А Л Д А Й».
14, 27.	А. Чечегин, В. Мамий	«Ч Е Г Д И Р Г Е Н Ы Н А К Ш Ы Л».
		(Орус бөлүк ойнаар)
20.	М. Барим	«А Й Т У Т У Р Г А Н Д У Н Е».
21.	Н. Гоголь (хүндүс).	«Р Е В И З О Р».
21.	Т. Сметанин	«Л О О К У У Т Б И Л Е Н Ю Р Г У Х У Н».
28.	У. Гаджибеков	«А Р Ш И Н М А Л А Л А Н».

«Абтарывыс оттарып кааш, ачавыска дузаламын». М. ТУЛУШТУҢ фотолюду.

Кызыл Шотландия-Кравченко кудумчуу. Бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторлор 2-24-63, редакторлор ораалчыларынын 2-35-24, 2-31-75 харысалгалыг секретариаты 2-23-33, секретариатта 2-23-35, партбюж выдырлаа болган совет тургузу ишталарына 2-37-13, арозлава кылдыныа 2-31-75, культура кылдыныа 2-23-54, кезде ажа-алгыч кылдыныа 2-21-47, уаеутур кылдыныа 2-22-64, чагаа кылдыныа 2-41-27, «Информация» кылдыныа 2-20-60, корреспондтарымы 2-27-41, бухгалтерия кылдыныа 2-12-45, солуг каабей баргалда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16405. Чагыт 2556

СОЛҮН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыя АССР-ида Министрлер Чөвөгөлдөдөн Ном түлдүр чөп, полиграфия болган оом салгычың талаа-биле өрөздөлөгүч типография (Кызыл, Шотландия болган Кравченко кудумчуу, бажы № 3).